

УДК 342.9
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1\(30\).521](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1(30).521)

І. В. Ковбас
orcid.org/0000-0001-7039-1586
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

НАГОРОДНА СПРАВА ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Актуальність. Практичне виконання положень Концепції реформування нагородної справи в Україні істотно актуалізує проблематику визначеності понятійного апарату, одним із елементів якого є нагородна справа. Саме відсутність легального визначення нагородної справи у законодавстві України зумовлює різні підходи до його тлумачення на практиці у процесі застосування нагородного законодавства. Наслідком цього є ототожнення її із системою нагород, нагородною системою, нагородною практикою, нагородною політикою тощо. Представники різних галузевих правових наук, на жаль, поглиблено феномен нагородної справи не досліджували, а здебільшого зосереджувалися на окремих проблемах різновидів нагород, нагородної процедури, співвідношенні нагороди з іншими видами заохочень тощо. Саме відсутність наукових ґрунтовних тематичних досліджень, безпосередньо присвячених нагородній справі, зумовили й «дефект» дефініційного ряду й проєктів нормативно-правових актів з проблематики нагородної справи. Тобто понятійна прогалина нагородного законодавства стосовно визначення основного «понятійного» фундаменту залишається, а отже, й різноваріативність нагородної практики також, що негативно впливає й буде зберігатися й у майбутньому. Отже, нагальна потреба корегування «базового» понятійного нагородного апарату, насамперед стосовно визначення нагородної справи, яке б охопило її зміст, визначає вектори наукових тематичних фахових досліджень і, зокрема, цієї роботи.

Метою роботи є – на підставі опрацювання «базових» наукових та нормативних джерел сформулювати визначення поняття «нагородна справа» й обґрунтувати доцільність використання його для закріплення як офіційної дефініції.

Об'єкт дослідження формують суспільні відносини, що виникають у зв'язку із використанням нагород, що виникають у сфері нагородної справи. **Предмет дослідження** – теоретико-методологічні положення щодо розуміння нагородної справи, її змісту, співвідношення із суміжними поняттями, а також формування наукового базису для нормативних визначень.

Методи дослідження, які використовувалися, формують систему загальнонаукових та спеці-

альних методів наукового пізнання, серед яких: діалектичний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний, семантичний, експертних оцінок, прогнозування, моделювання. Під час написання роботи опрацьовувалися наукові, нормативні, публіцистичні тематичні джерела, які тією чи іншою мірою пов'язані із нагородною справою, а саме: роботи Є. Трофімова, М. Титаренко, А. Майдебури, Д. Коритько та інших.

Виклад основного матеріалу.

І. Нагородна справа у термінологічному тематичному ряду. Аналіз відповідних наукових тематичних джерел дозволяє стверджувати, що для позначення предмету регулювання (щоправда, і різних його аспектів) використовується кілька однокорених словосполучень, як-то: «нагородна справа», «нагородні відносини», «нагородна система», «система нагородження», «нагородна політика», «нагородна практика», «нагородотворення», «нагородний процес», «нагородна процедура», «нагородні традиції», «нагородні цензові відносини» тощо. Отже, цей перелік можна продовжувати і далі. Головне, що є незмінним у всіх словосполученнях, – це перше слово, а саме «нагородна» (-не) (-ний), що передбачає певну прив'язку до нагороди як «... засобу реагування, покликано стимулювати позитивну, суспільно корисну, законслухняну поведінку, справляючи вплив на особу на рівні психологічному» [1, с. 16]. Саме орієнтація на «зв'язок» явища із нагородою і зумовлює ресурс кожного елементу зазначеного суміжного тематичного понятійного ряду. Саме ряд – так можна розглядати весь той багатоманітний тематичний понятійний ресурс, який представлений у наукових джерелах, під час аналізу проблематики, що досліджується. Для того щоб зрозуміти, що саме представляє собою нагородна справа у сучасному її аналізі, варто насамперед звернути увагу на ті суміжні поняття, які використовуються одночасно із нею, під час висвітлення цього питання. У подальшому аналізі ресурсу самої нагородної справи у її порівняльно-правовому вимірі із цими поняттями дозволить з'ясувати її унікальність та запропонувати її авторське визначення. Так, наприклад, у тематичних наукових джерелах звертається увага на нагородну систему держави. Вона зазвичай визнається як «... система всіх нагород-

них явищ, які існують у державі» [1, с. 20]. Формулюючи таке визначення, автор одночасно і деталізує свою позицію, а саме: «нагородну систему держави розглядає як поєднання елементів, серед яких: нагородна справа, система нагородного права, система нагородного законодавства, система нагород держави, нагородна політика, нагородний процес тощо» [1, с. 20]. Фактично автор пропонує досить широке за обсягом правове явище, в якому як елемент (хоча називає його «компонентом») виділяє нагородну справу. Дійсно, порівняння навіть самих назв вже дозволяє вести мову про їх нетотожність, а акцент уваги на систему держави у її «прив'язці» до нагороди, що передбачає наявність всього розмаїття нагородних явищ, свідчить про полікомпонентність системи нагородної держави, в якій у взаємозв'язках перебувають всі явища, які будь-якою мірою мають відношення до нагороди. Дуже цікаво, що автор вживає слово «система» і для позначення елементів нагородної системи держави, тим самим підтверджуючи її полісистемність та складний характер кожного із її елементів. Отже, погоджуючись із тим, що всі перераховані нагородні явища (а їх перелік не є вичерпним у запропонованому визначенні, про що свідчить завершення його із вказівкою на «тощо») є елементами нагородної системи держави (як мегапоняття, поліпоняття), цілком можна стверджувати, що нагородна справа і нагородна система держави співвідносяться як частина і ціле, як елемент і система. Щоправда, цілком ймовірно у тематичних наукових фахових роботах зустріти й дещо інший погляд на нагородну систему держави й розгляд її як поєднання дещо інших компонентів, серед яких: а) суб'єкт нагородної системи, або ж його ще можна назвати «нагородним суб'єктом» (той, хто впроваджує нагороди, і той, хто нагороди застосовує); б) об'єкт нагородної системи (той, кого нагороджують), хоча для позначення особи або ж колективу, щодо якого здійснюються владні повноваження щодо використання ресурсу нагород, не є цілком виправданим. У разі, коли у законодавстві держави передбачено нагородження не лише осіб (колективів), а й юридичних осіб, можливо, таке формулювання є коректним; в) засоби заохочення, а краще було б зазначити «нагороди», бо заохочення і нагороди, хоча і є суміжними, проте не є тотожними, явищами; фактично йдеться про систему нагород; г) способи нагородження, тобто йдеться про нагородну процедуру із її стадіями та особливостями; д) «нагородний ресурс», тобто ресурс, пов'язаний із виготовленням нагород, урочистим врученням, виплатами, якщо це передбачено [1, с. 84]. Фактично має місце «вузьке» розуміння нагородної системи держави, без вказівки на ті історичні передумови її формування, які вплинули на неї, без нагородного права, яке визначає засади існування нагородної

системи, та його зовнішньої форми існування, яким є нагородне законодавство, без нагородної політики, яка визначає стратегічні засади використання у державі ресурсу нагород (розмаїття, послідовності вручення, ієрархічності) для забезпечення релевантної реакції на заслужену поведінку осіб (колективів). Отже, це дає змогу поліваріативно аналізувати нагородну систему України із акцентом на її розуміння у вузькому та широкому значеннях (поділ, безперечно, є умовним). Нагородну систему варто розглядати у контексті розгляду правової системи як «... сформованої під впливом об'єктивних закономірностей розвитку певної соціальної спільноти сукупності усіх її правових явищ, які перебувають між собою та з іншими соціальними системами у стійких зв'язках» [2, с. 497]. Нагородну систему, як і правову, не можна розглядати поза соціумом, отже, вони існують лише у суспільстві. Помилково ототожнювати нагородну систему, як і правову, із частиною державної організації, навіть не зважаючи на активну участь суб'єктів публічної адміністрації у запровадженні, використанні нагород, у гарантуванні такого запровадження та застосування. Хоча і є організаційне забезпечення нагородної системи, водночас це не є основним, домінуючим, хоча, безперечно, і важливим. Це об'єктивно зумовлена історично сформована сукупність всіх правових явищ, зорієнтованих на реагування, з використанням ресурсу нагороди, на заслуги осіб (колективів), їх неординарні, унікальні дії, спонукання осіб (колективів) до аналогічних дій у майбутньому. Нагородна система – це фактично поняття, яке дозволяє сформулювати цілісне уявлення про нагородну реальність загалом, проаналізувати її унікальність, виявити закономірності розвитку. Наявність системних ознак дозволяє знову ж таки розглянути їх одночасно й запропонувати їх співвідношення як частини і цілого. Так, зокрема, наявність таких ознак, як соціальна спрямованість, структурованість, наявність зв'язків, цілісність, відкритість, інституціональний вираз, символічність, просторова поширеність, дозволяє підтвердити вищезазначене положення й зв'язок між цими явищами. Виокремлення у системі (як нагородній, так і правовій) організаційного, процедурного, нормативного, ідеологічного, результативного елементів [2, с. 500] також додатково свідчить на користь вищесформульованого положення про зв'язок нагородної та правової систем.

У понятійному тематичному ряді можна виділити і систему нагород (не ототожнюємо із нагородною системою), яка представляє собою сукупність нагород, які встановлені у державі та відзначення якими відбувається у встановлених законодавством випадках. Варто зазначити, що у правовій науці можна зустріти різні підходи до розуміння системи нагород (вживається поняття

«система нагородження»). Точніше можна сказати, що основний зміст формулювання системи нагород є майже тотожним, однак їх назви істотно відрізняються. Так, наприклад, Є. Трофимов, звертаючи увагу на існування «встановленої та визнаної державою сукупності державних нагород, які використовуються у встановлених випадках уповноваженими суб'єктами» [3, с. 27], називає таку сукупність «нагородною системою», хоча насправді, як свідчить аналіз його визначення, йдеться лише про систему нагород. Дещо ширше за обсягом визначення нагородної системи, порівняно із попереднім, можна зустріти і в інших роботах О. Дьоміна, в яких він до системи нагород додає ще й нагородну процедуру [4, с. 98]. Це вже «краще», проте лише систему нагород та нагородну процедуру як вичерпний перелік елементів нагородної системи також розглядати не варто. Таке розуміння поєднання є «ближчим» за змістом до нагородної справи, а не до мегапоняття, яким є нагородна система держави. Щоправда, детальний аналіз численних тематичних наукових праць О. Дьоміна свідчить про модифікацію його наукової позиції щодо розуміння нагородної системи у процесі поглиблення наукового пошуку. Якщо спочатку це все ж таки було певне ототожнення із системою нагород, а пізніше із додаванням нагородного законодавства та деяких елементів нагородної процедури, у подальшому ж свою позицію він визначив як таку, що розглядає нагородну систему як «...правове утворення, що формується окремими державними органами з виготовленням відповідних документів, які регламентують процес встановлення, присудження і видачі державних нагород, підтверджують законність нагородження і володіння ними, їх носіння, а також визначають правила користування нагороджених осіб правами відносно нагород та виконання ними обов'язків» [4, с. 98]. Приємно, що все ж таки дещо розширюється сфера нагородної справи, проте для позначення нагородотворення (цей термін часто можна зустріти у спеціальних наукових джерелах) не досить вдалим є вживання терміну «виготовлення», логічно все ж таки було замінити його на «розробки та прийняття». Хоча загалом останній варіант визначення нагородної системи вже виглядає релевантнішим сучасним уявленням про неї.

У продовження цього співвідношення варто було б зосередити увагу на «структурі нагородної системи», про що безпосередньо і йшлося. В аспекті структури акцент уваги зроблено на елементах та їх ієрархичності. Отже, у розумінні нагородної системи як мегаявища, яке охоплює і нагородну справу, «структура» фактично вживається для позначення приналежності нагородної справи до нагородної системи. У розумінні (помилковому ототожненні) нагородної системи із системою на-

город структура висвітлює лише один із елементів і нагородної справи. Аналіз чинного нагородного законодавства України також підтверджує той факт, що вищезазначені правові поняття «нагородна система держави» і «система нагород» все ж таки відрізняються, і їх визначення та унормування здійснюється окремо щодо кожного із них. Так, наприклад, у Концепції вдосконалення нагородної справи в Україні, затвердженій Указом Президента України від 18.08.2005 року № 1177 / 2005, у розділі I «Загальні положення» визначається і нагородна система України, і система державних нагород України. При цьому остання розглядається лише як сукупність державних нагород, які передбачаються як реакція держави на заслуги осіб (колективів), а перша представляє собою складне правове явище, пов'язане і з нагородами, і з правовими стандартами використання їх ресурсу, і з історичними традиціями нагородження, і з самою нагородною процедурою, а отже, є поліструктурною за своїм змістом. Певний інтерес викликає поняття нагородна політика, хоча у деяких тематичних наукових джерелах можна зустріти і уточнююче її розуміння та назву (наприклад, «нагородна правова політика»). Якщо ж проаналізувати наявні визначення, то можна дійти висновку про те, що вона розглядається у «прив'язці» до державних нагород, до повноважень суб'єктів нагородження, щодо стратегічних напрямів визначення використання ресурсу нагород для відзначення заслуг осіб перед державою та суспільством. Нагородна політика розглядається як «юридично визначене вираження стратегії розвитку сфери державного нагородження» [5, с. 213], як «вираз державної стратегії щодо державного нагородження» [6, с. 136]. Варто погодитися із Д. Коритько у тому, що нагородна політика є складником єдиної державної політики, вона представляє собою «...особливу форму виразу державної політики, засіб юридичної легітимації, закріплення і здійснення політичного курсу держави у відзначенні державними нагородами, для досягнення особливої мети – стимулювання здійснення заслуг (заслуженої поведінки) і натомість зменшення ваги засобів примусу» [1, с. 29].

У тематичному понятійному ряду присутня і нагородна практика, яка безпосередньо пов'язана із усіма зазначеними нагородними явищами. У правовій науці нагородну практику розглядають як «...той досвід, який отримала держава під час використання нагород як дієвого засобу правового заохочення осіб (колективів)» [1, с. 29]. Нагородна практика тісно пов'язана із історією держави, важливими подіями, з якими безпосередньо асоціюють виникнення нагородних знаків (їх види, кількісні показники), їх ієрархії, формування нагородної процедури тощо. Нагородну практику потрібно розглядати саме у контексті

нерозривного поєднання із історією держави. Держава формується, розвивається й нагородна практика, як-то: впровадження «бойових» та «цивільних» нагород, нагородження урочисто з нагоди визначних дат в історії держави, впровадження традиції іменування нагород із акцентом на видатні історичні персоналії тощо. Все це свідчить про наявність певних традицій, безпосередньо пов'язаних із нагородами, а отже про так звані «нагородні традиції», що своєю чергою формують «нагородну спадщину», про яку зазначено у розділі І «Загальні положення» Концепції вдосконалення нагородної справи в Україні. Зокрема, зазначено, що «за роки незалежності відповідно до Конституції України на основі історичної національної нагородної спадщини та міжнародного досвіду в Україні створено нагородну систему України» [7]. Отже, вказівка на «історичну» (як пов'язану з історією), «національну» (як пов'язану з державотворенням, національним розвитком), «спадщину» (як «прив'язка» до наявного досвіду, що сформувався історично і переданий нащадкам) деталізують нагородну практику держави. Можна погодитися із Д. Коритько у тому, що «...нагородна практика держави є значним історично важливим складником державного будівництва» [1, с. 29]. Фактично, це «ті історично значимі діяння владних інституцій в історії держави, пов'язані із встановленням та застосуванням нагород» [1, с. 64]. Зв'язок нагородної справи та нагородної практики є нерозривним, бо остання фактично формує першу, відіграючи роль передумови, фактору впливу. Нагородну практику цілком можна іменувати як нагородний досвід держави. Проте нагородну практику не варто ототожнювати, хоча і слід визнавати важливим зв'язок, із історією держави та нагородної справи.

II. Нагородна справа: поняття, ознаки. З'ясувавши моделі співвідношення нагородної справи із іншими елементами тематичного суміжного понятійного ряду, доцільно зупинитися безпосередньо на самій нагородній справі й з'ясувати її ресурс. Одразу ж слід зазначити, що у правовій науці цьому питанню приділено увагу і, як наслідок, маємо певну кількість визначень нагородної справи. Так, наприклад, Д. Коритько визначає нагородну справу як «історично сформовану діяльність суб'єкта нагородної справи, сукупність нормативно-правових актів, які регламентують нагородження, правові відносини, пов'язані із відзначенням заслуг позитивного характеру, що спрямована на активізацію заслуженої поведінки суб'єкта нагородження (особи, чії заслуги відзначаються)» [5, с. 214]. Визначення, хоча і досить громіздке, проте недосконале за змістом, бо: по-перше, вже у самому змісті містять повторне використання словосполучення «нагородна справа» (небажаним є формулювання визначення

через використання у самому визначенні назви того правового явища, формулювання визначення якого подається; по-друге, використовуються терміни, зміст яких вимагає додаткового уточнення («суб'єкт нагородної справи», «суб'єкт нагородження», і одразу ж подається його уточнення). Фактично аналіз запропонованого визначення дає можливість стверджувати, що автор вважає, що нагородна справа включає в себе: нагородну діяльність, яка є складником нагородної практики і нагородної політики; нагородне законодавство; нагородну процедуру. У дисертаційній роботі Д. Коритько уточнює свою позицію і зазначає, що нагородна справа – це «діяльність суб'єкта нагородної справи, що спрямована фактично на активізацію заслуженої поведінки суб'єкта нагородження» [5, с. 26]. Має місце «дублювання» основного змісту визначення, із поданням різних варіантів «прив'язки» суб'єктного складу відповідних відносин. Із визначення незрозумілою залишається сутність «діяльності суб'єкта нагородження», а саме: це лише сама процедура нагородження, чи це і діяльність, пов'язана із впровадженням нагород як різновиду переконання? Подання позиції автора стосовно того, що положення Концепції вдосконалення нагородної справи в Україні «... не є документом, який визначає поняття нагородної справи» [1, с. 27], не є переконливим з огляду на легальне поняття «нагородна справа» й оновлений погляд у вітчизняній правовій доктрині на розуміння джерел права, в тому числі тих, які мають назву «Концепція», «Стратегія» тощо. Навіть більше, вказівка вже в самому визначенні на «діяльність суб'єкта нагородження» як істотно розширює коло таких суб'єктів, так і дозволяє охопити відзнаку заслуженої поведінки не «загальнодержавної корисності, а ...перед суб'єктом запровадження нагороди» [5, с. 208]. Безперечно, не применшуючи значення різних нагород, в тому числі й тих, які впроваджуються різними суб'єктами публічно-владних повноважень, водночас нагородну справу варто насамперед ототожнювати, а краще все ж таки асоціювати із державними нагородами – особливими, найвищими видами нагород. Можливо, в аспекті «вузького» і «широкого» розуміння нагороди (у першому варіанті – це лише державні нагороди, в іншому – нагороди, впроваджені будь-якими суб'єктами публічно-владних повноважень) вищезазначене визначення нагородної справи і можна розглядати як таке, що зорієнтоване на акумулювання всіх важливих ознак явища. Якщо ж зосередитися лише на першому варіанті (а саме акцент уваги зробити на державних нагородах – реакції на вчинення загальнодержавної заслуженої поведінки, реакції на заслугу перед державою, суспільством), визначення нагородної справи має містити вказівку на таку нагороду як реакцію на зазначену заслужену по-

ведінку особи (колективу). Окрім того, не досить вдалим вбачається використання словосполучення «суб'єкт нагородження» для позначення того, кого нагороджують. Зазвичай «вузьке» словосполучення для позначення суб'єкта, яке поєднує два іменника, вживається для позначення «активного» суб'єкта, а не того, по відношенню якого будь-які дії здійснюються. Саме тому запропоноване визначення в аспекті позначення суб'єктів правовідносин також потребує свого корегування.

Є. Трофимов нагородну справу визначає як «офіційну та неофіційну діяльність із впровадженням та застосуванням нагород, що включає безпосередньо нагородну діяльність (запровадження та застосування нагород) та діяльність зі створення гарантій у нагородній сфері» [3, с. 9]. Як бачимо, справа (в цьому разі нагородна справа) розглядається як діяльність, безпосередньо пов'язана із нагородами. Із цим загалом можна погодитися, щоправда варто уточнити, що це регламентована нормами права діяльність. Стосовно того, що це є офіційною та неофіційною діяльністю, варто зазначити таке. Якщо у визначенні буде передбачено, що ця діяльність регламентується нормами права, така діяльність має бути суто офіційною. «Прив'язка» діяльності до нагород є цілком логічною, а розподіл на два блоки (умовно виділені) також виглядає цілком логічним, бо сфера такої діяльності дуже широка й передбачає відносини, які пов'язані із впровадженням та застосуванням нагород, однак і відносини, які «пов'язані» із ними (гарантування впровадження та застосування). Можна цілком погодитися із Є. Трофимовим у тому, що нагородна справа – це діяльність уповноважених органів публічної влади щодо встановлення та застосування нагород (основний блок), яка детально регламентується правом <...> Окрім того, це й відносини з гарантування нагородної діяльності та статусу нагороджених осіб (забезпечувальний блок)» [3, с. 9]. Варто підтримати поділ та назви складників нагородної справи з погляду значущості їх для змісту феномену нагородної справи загалом. Цілком зрозуміло, що можуть виникнути питання «відірваності» нагородної справи в такому формулюванні від інших нагородних явищ як складників нагородної системи держави. Відповідаючи на це запитання, слід зазначити таке. Вона не є «відірваною», бо також є елементом нагородної системи. Навіть більше, вказівка на регламентацію зазначеної діяльності нормами права дозволяє простежити її зв'язок із нагородним правом, а відповідно, й зовнішньою формою його існування – нагородним законодавством. Формулювання «діяльність, пов'язана із впровадженням та застосуванням (як нагородну, так і забезпечувальну діяльність)», дозволяє простежити зв'язок нагородної справи із нагородною політикою, практикою (можна навіть у форму-

люванні внести доповнення «історично-сформована»), процедурою. Для відмежування (у запропонованому розумінні) нагородної справи щодо використання ресурсу державних нагород від інших заходів реагування, в тому числі й із назвою «нагорода», доцільним вбачається уточнення у формулюванні із додаванням наступних словосполучень «... із впровадженням та застосуванням нагороди як реакції держави на заслуги особи (колективу осіб) перед державою, українським народом». Саме це уточнення і дозволить виокремити «нагородну справу», яка буде безпосередньо пов'язана із ресурсом саме державних нагород як особливого виду реакції держави в особі уповноважених суб'єктів на особливу, унікальну заслужену правомірну поведінку особи (колективу осіб), заслужену перед державою, українським народом. Саме складне змістовне наповнення нагородної справи було сприйнято і суб'єктами запровадження та застосування нагород, що і знайшло своє відтворення у Концепції вдосконалення нагородної справи в Україні, схваленій Указом Президента України від 18.08.2005 року № 1177 / 2005. Вже у розділі I «Загальні положення» передбачено, що в Україні сформовано: систему державних нагород, відповідне законодавство (у розумінні нагородне законодавство), організаційні засоби та створено матеріально-технічні основи для їх реалізації [7]. Окрім того, детальний аналіз розділу 4 «Основні напрямки вдосконалення нагородної справи в Україні» свідчить про те, що в предмет нагородної справи, а отже, у його удосконалення за напрямом входять: а) відносини правового забезпечення (цілком зрозуміло з акцентом на правову регламентацію нагородної справи) із деталізацією положень щодо діяльності, пов'язаної із впровадженням та застосуванням нагороди, забезпеченням такої діяльності – перегляд нагородного інструментарію, документаційного забезпечення його видачі та зміни правового статусу особи, нагородженої державною нагородою, посилення засад відповідальності за дотримання нагородного законодавства; б) відносини організаційного забезпечення (стосовно організаційної структури суб'єктів нагородження, нагородної процедури, нагородного квотування, матеріально-технічного забезпечення діяльності вищезазначених суб'єктів та здійснення нагородної процедури); в) відносини інформаційного та науково-методичного забезпечення; г) відносини забезпечення прозорості та відкритості, що також можна певним чином вважати відносинами інформаційного забезпечення нагородної справи. Отже, фактично не фіксуючи визначення нагородної справи, у документі опосередковано виокремлено й зафіксовано всі складники нагородної справи (основна та додаткова частина), які детально проаналізовані у правовій науці. Окрім того, також опосередковано, хоча

все ж таки і закріплено, зв'язок нагородної справи з іншими нагородними явищами, які формують нагородну систему держави.

Висновки. Отже, узагальнюючи все вищезазначене, можна запропонувати авторське визначення нагородної справи як регламентованої нормами права історично сформованої з урахуванням нагородних традицій офіційної публічної діяльності, безпосередньо пов'язаної із впровадженням та застосуванням державних нагород за заслуги особи (колективу осіб) перед державою, українським народом, а також реалізацією гарантій такої діяльності. Таку діяльність умовно варто поділяти на два види: основну (безпосередньо пов'язану із впровадженням та застосуванням державних нагород) та додаткову (організаційне, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення такої діяльності). Нагородну справу варто розглядати як елемент єдиного тематичного суміжного понятійного ряду, відмежовуючи від нагородної системи держави, системи нагород, нагородної політики, нагородної практики, нагородних традицій, нагородної культури, нагородної ідеології, нагородної процедури, нагородної юстиції та нагородних матеріалів (нагородних документів), нагородного права, нагородного законодавства. Враховуючи її тісні зв'язки з іншими нагородними явищами, нагородну справу варто розглядати як складник нагородної системи України. Запропоноване визначення варто використовувати як у наукових дослідженнях з проблематики нагородного права, так і закріпити як норми-дефініції, упорядкувавши тим самим понятійний термінологічний апарат й усунувши передумови для помилкового ототожнення суміжних нагородних явищ.

Література:

1. Коритько Д.Г. Конституційно-правові аспекти виникнення, структури, функціонування і розвитку державних нагород як державно-правового явища : дис. ... к.ю.н. 12.00.02.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків : Право: Т.3 : Загальна теорія права / ред. кол. : О.В. Петришин (голова) та ін. ; Національна академія правових наук України ; Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Наук. юрид. інститут імені Ярослава Мудрого. 2017. 952 с.
3. Трофимов Е.В. Наградное дело в Российской Федерации: административно-правовое исследование : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.14. Москва, 2013.
4. Демин А.Л. Наградная система государства как компонент политической культуры (социально-философский анализ) : дис. ... к.ю.н., Москва, 2003.
5. Коритько Д.Г. Нагородна практика в Україні: юридичний аналіз основних понять. *Форум права*. 2010. №. С. 206–2015. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10kdgaop.pdf>.
6. Дуэль В.М. Государственные награды в российском праве: проблемы теории и практики : дис. ... к.ю.н., Москва, 2005.
7. Концепція вдосконалення нагородної справи в Україні : Указ Президента України від 18.08.2005 року № 1177 / 2005.

Анотація

Ковбас І. В. Нагородна справа як об'єкт адміністративно-правового регулювання: поняття та зміст. – Стаття.

Актуальність. Практичне виконання положень Концепції реформування нагородної справи в Україні істотно актуалізує проблематику визначеності понятійного апарату, одним із елементів якого є нагородна справа. Саме відсутність легального визначення нагородної справи у законодавстві України зумовлює різні підходи до його тлумачення на практиці у процесі застосування нагородного законодавства. Наслідком цього є ототожнення її із системою нагород, нагородною системою, нагородною практикою, нагородною політикою тощо. Представники різних галузевих правових наук поглиблено, на жаль, феномен нагородної справи не досліджували, а здебільшого зосереджувалися на окремих проблемах різновидів нагород, нагородної процедури, співвідношення нагороди з іншими видами заохочень тощо. Саме відсутність наукових ґрунтовних тематичних досліджень, безпосередньо присвячених нагородній справі, зумовили й «дефект» дефініційного ряду й проєктів нормативно-правових актів з проблематики нагородної справи. Тобто понятійна прогалина нагородного законодавства стосовно визначення основного «понятійного» фундаменту залишається, а отже, й різноваріативність нагородної практики також, що негативно впливає й буде зберігатися й у майбутньому. Отже, нагальна потреба корегування «базового» понятійного нагородного апарату, насамперед стосовно визначення нагородної справи, яке б охопило її зміст, визначає вектори наукових тематичних фахових досліджень і, зокрема, цієї роботи. **Метою роботи** є – на підставі опрацювання «базових» тематичних наукових, нормативних джерел сформулювати визначення поняття «нагородна справа», яке б охоплювало весь її зміст, й обґрунтувати доцільність закріплення його для використання як офіційної дефініції. **Об'єкт дослідження** формують суспільні відносини, що виникають у зв'язку із використанням нагород, що виникають у сфері нагородної справи. **Предмет дослідження** – теоретико-методологічні положення щодо розуміння нагородної справи, її змісту, співвідношення із суміжними поняттями, а також формування наукового базису для нормативних визначень. **Методи дослідження**, які використовувалися, формують систему загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, серед яких: діалектичний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний, семантичний, експертних оцінок, прогнозування, моделювання. Під час написання роботи опрацьовувалися наукові, нормативні, публіцистичні тематичні джерела, які тією чи іншою мірою пов'язані із нагородною справою, а саме: роботи Є. Трофімова, М. Титаренко, А. Майдебури, Д. Коритько та інших. **Результати дослідження.** Узагальнюючи все вищезазначене, можна запропонувати авторське визначення нагородної справи як регламентованої нормами права історично сформованої з урахуванням нагородних традицій офіційної публічної діяльності, безпосередньо пов'язаної із впровадженням та застосуванням державних нагород за заслуги особи (колективу осіб) перед державою, українським народом, а також реалізацією гарантій такої діяльності. Таку діяльність умовно варто поділяти на два види: основну (безпосередньо пов'язану із впровадженням та застосуванням державних нагород) та додаткову (організаційне, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення такої діяльності). Нагородну справу варто розглядати як елемент єдиного тематичного суміж-

ного понятійного ряду, відмежовуючи від нагородної системи держави, системи нагород, нагородної політики, нагородної практики, нагородних традицій, нагородної культури, нагородної ідеології, нагородної процедури, нагородної юстиції та нагородних матеріалів (нагородних документів), нагородного права, нагородного законодавства. Враховуючи її тісні зв'язки з іншими нагородними явищами, нагородну справу варто розглядати як складник нагородної системи України. Запропоноване визначення варто використовувати як у наукових дослідженнях з проблематики нагородного права, так і закріпити як норму-дефініцію, упорядкувавши тим самим понятійний термінологічний апарат й усунувши передумови для помилкового ототожнення суміжних нагородних явищ.

Ключові слова: нагородна справа, генеза, вектор дослідження, тенденції, законодавство, науковий базис, нагородне законодавство, нагородна нормотворчість.

Summary

Kovbas I. V. Award as an object of administrative and legal regulation: concept and content. – Article.

Relevance. Revision of positions in law about state awards, motivated by obvious blunders in said law, problems in using it, which negatively affect awards affairs, practice and system as a whole in Ukraine. In between different vectors of modern award system, the main focus should be placed on perfecting existing state awards, their type differences, and their system. This is understandable from the perspective that the awards (that is – state awards) – are a basic resource, from which all awards system of Ukraine is formed; the relation between what award is used as a reaction to deserved behavior of a person (persons) and effectiveness of national award system as a whole is direct. Awards should be viewed in aspects of their systemic analysis, because the law forms not just their different type, but rather their system. This systemic analysis allows to realize the resource of each award, their connections, which in turn provide effectiveness of the whole system of awards in Ukraine, to ensure maximum possible usage of unique resource of awards. Despite the existence of the thematic scientific papers (for example papers from E. Trofimov, B. Zaika, B. Bigun, M. Tytarenko, D. Koryt'ko, A. Maydeburr, etc.), systemic analysis is almost completely disregarded, this is a blunder that didn't allow to form the theory

of state awards. **The Purpose of the paper** – is to look at the resource of awards in systemic aspect, based on analysis of various sources, for award's effective use in development of new law about state award of Ukraine. **The object of the paper** – are societal relations, which appear as a result of the use of award as a resource. **The subject of the research** – are theoretical and methodological bases of systemic analysis of state awards, as described in Ukrainian law. **Research Methods** – are an array of scientific and specialist methods of research, such as: dialectical, classifications, logical, legal, and comparative, with prognostication and modeling. **The result.** To realize the practical implementation of award as a resource, its uniqueness and variety, systemic analysis of its variety is important. This awards system should be looked at with understanding its elements, their relations, and their unique traits, which is what system consists of. It is wise to look at current Ukrainian law's state awards as some collection of several sub-systems (orders, medals, honorary titles, etc.), which are not only being grouped within these sub-systems, but are also in external relations with other sub-systems, thus forming the systemic integrity of awards in Ukraine. In awards system, formed by Ukrainian law, there are: a) elements, which are state awards actually, and that form themselves in sub-systems; b) relations between elements, with differences on internal (in sub-system) and external (between sub-systems), which allow to maintain some sub-systemic and systemic integrity for awards as a whole; c) systemic traits (historical motivation, dynamic, mobility, structure, etc.). This ("broad") doctrinal look at awards system, formed by Ukrainian law, allows to talk about uniqueness of award phenomena, which grasps, depending on actual circumstance, different types of person's (persons') merits before the state, Ukrainian people. Systemic look at an award allows to understand historical context of its external forms of existence, its title, its differences, and also its adaptability to "external" factors of influence, which indicates mobility, dynamics, reliable stability, structure, etc., and, hence, its further prosperous existence after reformation of legislation branch concerning the awards in Ukraine. This exact approach should be the base for forming theoretical basis for preparing modern Ukrainian law about awards.

Key words: award, award system, elements, connections, traits, law, internal connections, external connections, improvement.